

KAAITHEATER

Akenkaai 2 B-1210 Brussel tel. 02/ 218 58 58 fax 02/ 218 49 65

PERSCONFERENTIE 23.2.1994

PHILOKTETES-VARIATIES
PHILOCTETE-VARIATIONS
PHILOKTETES-VARIATIONS
PHILOKTET-VARIATIONEN

In *Philoktetes-Variaties* wordt een internationaal gezelschap van Europese en Amerikaanse kunstenaars uit theater, muziek, film en video samengebracht.

Het basismateriaal is de Griekse mythe van Philoktetes. Philoktetes is in het bezit van de boog van Herakles en diens dodelijke pijlen en neemt deel aan de Griekse expeditie tegen Troje. Tijdens de tocht wordt hij gebeten door een slang: hij houdt er een stinkende wonde aan over. Omwille van de stank die hij verspreidt, wordt hij - op aansporen van Odysseus - op het onbewoonde eiland Lemnos achtergelaten. De Grieken maken geen vorderingen bij het beleg van Troje: een ziener vertelt hen dat zij slechts kunnen winnen door de boog en de pijlen van Herakles. Odysseus en Neoptolemos, Achilles' zoon, reizen naar Lemnos om de boog te halen. Hier begint het verhaal zoals dat door de eeuwen heen door verschillende auteurs werd neergeschreven.

Er worden *Philoktetes*-fragmenten gebruikt van André Gide, Heiner Müller en John Jesurun, in het Frans, Duits en Engels. De tekst van John Jesurun werd speciaal voor deze produktie geschreven.

PHILOKTETES - VARIATIES

Tekst: André Gide, John Jesurun, Heiner Müller

Concept: Jan Ritsema, Ron Vawter

Spel: Ron Vawter, Dirk Roofthoof, Viviane De Muynck

Regie: Jan Ritsema

Dramaturgie: Bettina Masuch

Video & film: Leslie Thornton

Muziek gecomponeerd en uitgevoerd door: Henry Threadgill

Zang (op tape): Liu Sola

Vormgeving: Herman Sorgeloos

Lichtontwerp: Jim Clayburgh

Kostuum ontwerp: Ann Weckx

Assistent film: Anouk De Clercq

Assistent video: Bavo Defurne

Fotografie: Maarten Vanden Abeele

Techniek: Eddie Latine, Ine Box, Piet de Koster, Chris Eykens

Productieleiding: Mark Bisaerts

Productie: Kaaitheater (Brussel), Holland Festival, Hebbel-Theater (Berlin), in coproductie met Felix Meritis (Amsterdam); met de steun van Caleidoscoop, het programma van culturele manifestaties van de Europese Gemeenschappen; met dank aan Pomodori. Uitvoerend producent: Kaaitheater

Met dank aan Marianne Van Kerkhoven, Hildegard De Vuyst, James Leverett, Marijke Hoogenboom, Els Van Riel, Anny Czuppper, Robert Henno, Vlaams Filmmuseum Leuven.

Toernee:

Brussel, Lunatheater: 3, 4, 5, 10, 11 en 12 maart 1994, 20u30

Antwerpen, DeSingel: 16, 17, 18, 19 maart 1994, 20u00

Berlijn, Hebbel-Theater: 24, 25, 26 en 27 maart 1994, 20u00

Amsterdam, De Brakke Grond: 15, 16, 17, 18 en 19 juni 1994, 20u30

opties:

Salzburg, Szene: juli 94

Frankfurt, Theater Am Turm: juni of november 94

Hamburg, Kampnagel: november '94

USA: december '94.

André Gide

André Gide heeft "Philoctète ou Le Traité des Trois Morales" oorspronkelijk niet voor het theater geschreven zodat in zijn tekst niet zozeer de afloop van de handeling centraal staat, maar wel de confrontatie tussen de drie verschillende deugden ("vertu"). Analooq met de figuren Odysseus, Neoptolemos en Philoctetes belicht Gide de toewijding aan het vaderland, aan een medemens en aan zichzelf. Met deze overgave aan zichzelf zal Philoctetes het terrein van doelgerichte handelingen verlaten en boven zichzelf uitstijgen.

Odysseus en Neoptolemos landen op Lemnos, dat door André Gide wordt beschreven als een met sneeuw bedekt eiland aan gene zijde van dag en nacht. Een eiland waarop de hartstocht net als de natuur meteen tot ijs stolt. Neoptolemos bereidt er zich op voor geofferd te worden, want uit het stilzwijgen van Odysseus tijdens de overvaart had hij begrepen dat hij geofferd zou worden voor een Griekse overwinning. Zoals Iphigenia wil hij de dood sober tegemoet treden en zichzelf opofferen om het vaderland te redden. Odysseus verlangt van hem echter iets dat nog veel zwaarder valt dan het opofferen van het eigen leven: hij moet voor het vaderland liegen en bedriegen. De persoonlijke eer moet wijken voor de dienst aan de gemeenschap; dat betekent voor hem deugd.

Zij zijn naar Lemnos afgereisd om de boog en de pijlen van Heracles afhandig te maken van Philoctetes. Nog voor de belegering van Troje hadden de Grieken, onder wie Odysseus, Philoctetes op dit eiland achtergelaten, omdat zijn pijn, veroorzaakt door een slangebeet, zijn bemanning de strijd lust benamen. In de oorlog bij Troje werd geen vooruitgang geboekt, en een ziener voorspelde dat Troje enkel met de boog en de pijlen van Heracles kon worden veroverd.

Aanvankelijk weigert Neoptolemos Philoctetes te bedriegen en wijst hij erop dat Philoctetes een vriend van zijn gesnevelde vader en ook van hemzelf is. Hem bedriegen kan hij niet met zijn eer in overeenstemming brengen. Maar Odysseus overtuigt hem met het argument dat de redding van heel Griekenland meer waard is dan de redding van een enkele man, waarna Neoptolemos zich aan zijn plicht onderwerpt.

Philoctetes spreekt met Odysseus en Neoptolemos over zijn eigen voorstelling van deugd, zijn deugd is eenzaam, voedt zich uit zichzelf en betreft zich op zichzelf. Hij heeft ze ver van de gemeenschap gevonden, en ze verschaft hem rust, ondanks zijn lijden.

Zoals de natuur op het eiland, die tot ijs gestold is, zijn ook zijn lijden en zijn streven vergaan, en streeft Philoctetes ernaar, helder en doorzichtig als een kristal, volledig gedachte te worden. Maar de aanwezigheid van de jonge Neoptolemos verstoort zijn rust, hij voelt weer hartstocht.

Wanneer hij alleen is, wordt hij door twijfels aan zichzelf overvallen. Hij heeft het gesprek van Odysseus en Neoptolemos vanaf het begin afgeluisterd, en weet dat ze gekomen zijn om hem te bedriegen. Hij wordt heen en weer geslingerd tussen zijn haat voor Odysseus en zijn liefde voor Neoptolemos. Hij is niet zo onzelfzuchtig als hij in zijn eenzaamheid steeds

had geloofd, maar valt bij de eerste aanval in zijn oude strijdlustige ego terug en speelt het spel van Odysseus mee. Tegenover Neoptolemos oppert hij dat er naast de overgave aan het vaderland en aan de goden nog wat anders moet zijn. Tegenover de overgave aan het vaderland staat de overgave aan zichzelf. Maar ook zijn deugd is niet zo abstract als het lijkt. Philoctetes laat Neoptolemos zijn boog spannen en voelt daarbij zeer goed hoe het verlangen in hem opstijgt. Hij heeft de hele tijd zichzelf belogen, dat maakt zijn liefde voor Neoptolemos hem duidelijk.

Voor Odysseus zijn al die praatjes over de eenzame deugd die zich uit zichzelf voedt, nutteloos gezwets. Volgens hem dient de deugd van Philoctetes alleen maar als troost voor het verlies van de boog. Om het zekere voor het onzekere te nemen, wil hij hem tot zijn deugd dwingen en moet Neoptolemos hem in slaap brengen, zodat ze hem de boog ongehinderd kunnen afnemen. Neoptolemos houdt het bedrog echter niet vol, hij is geïnfecteerd door de gedachten van Philoctetes en wil zich deugdzaam zoals hij gedragen, en hij overhandigt hem het flesje met de slaapdrank. Daarbij heeft hij iets van doorslaggevend belang verwisseld: in plaats van zichzelf te volgen, heeft hij zich nu op Philoctetes georiënteerd. Die moet hem echter ontgoochelen, men kan de deugd niet in sprongen bereiken. Voor de ogen van de geschrokken Neoptolemos drinkt Philoctetes het flesje uit. Op weg naar zijn eigen deugd neemt hij het risico, dat het lot hem aanreikt, om zichzelf te vinden. Hij doet precies wat hij Neoptolemos even voordien heeft afgeraden, hij maakt een sprong in het ongewisse. Hij riskeert zijn eigen dood, want zonder boog kan hij op het eiland niet overleven. Al half verdoofd geeft hij toe dat ook hij zich had vergist, want ook zijn streven naar deugd was op een doel gericht - hijzelf was het doel geweest. Toch kon hij de boog niet uit vrije wil uit handen geven. Vertwijfeld tracht hij de boog nog voor hun ogen te vernietigen.

Zodra hij ingeslapen is, nemen Odysseus en Neoptolemos de boog weg. Aan zijn lot overgelaten ontwaakt hij en kijkt hij het verdwijnende schip na. Hij is gelukkig, want hij heeft begrepen dat datgene wat deugd genoemd wordt, altijd betrekking heeft op iets of iemand anders, en dat de deugd niet bestaat. Dat hij het streven naar deugd overwint, is zijn verandering. Hij is gelukkig. Hij wordt door de goden beloond, de vogels vallen als manna uit de hemel en de bloemen breken door de ijsskoude bodem van het eiland Lemnos.

Heiner Müller

In "Philoktet" van Heiner Müller houden de ideeën het lichaam gevangen, ze hebben er bezit van genomen en het gekolonialiseerd. Odysseus is de cynische pragmaticus van de oorlog, die het oude bloed wegwist met steeds nieuw bloed. Neoptolemos, de jonge deugdzame held, wil strijden voor een vaag ideaal van eer en vaderland, waarvoor hij in een heldenstandbeeld zal veranderen. Philoctetes is het afvalprodukt van deze oorlog, men wil hem weer in dienst van het leger nemen, maar zijn lijden en zijn haat jegens de Grieken hebben hem veranderd, ze zijn zijn tweede identiteit geworden. Gevangen in hun ideeën staan Odysseus, Neoptolemos en Philoctetes voor een model van maatschappij, voor het net waarin ze alle drie gevangen zitten. De woorden dienen niet meer in de eerste plaats voor communicatie, maar zijn bedoeld om anderen te verwonden, zolang tot ze een bloedige realiteit worden, tot ze een lichaam worden dat werkelijk doodt. ("Het woord dat moord wordt", Müller). En zo is ook de moord op het einde geen doodslag in een opwelling, maar een bestanddeel van dit systeem. "Deze afloop is enkel onvermijdelijk als het systeem niet in vraag wordt gesteld." (Müller)

De oorlog om Troje duurt al bijna tien jaar. Odysseus en Neoptolemos krijgen de opdracht de onoverwinnelijke boog en de pijlen van Heracles, die in het bezit van Philoctetes zijn, naar Troje terug te brengen. Want alleen met deze wapens kunnen de troepen in de oorlog weerstand bieden.

Het stuk begint bij de landing van Odysseus en Neoptolemos op Lemnos. Daar heeft Odysseus Philoctetes, die gewond was aan zijn voet, alleen achtergelaten. Om die reden heeft Philoctetes eeuwige haat gezworen tegen de Grieken en tegen Odysseus in het bijzonder.

Odysseus ontvouwt zijn plan aan Neoptolemos, hoe ze Philoctetes ertoe over kunnen halen met hen naar de strijd om Troje terug te keren. Neoptolemos zal met een leugen het vertrouwen van Philoctetes winnen. Neoptolemos wil echter niet eerloos liegen, maar ofwel Philoctetes met de waarheid overtuigen, ofwel hem in een open gevecht overwinnen. Odysseus overtuigt hem echter van de noodzaak van de leugen, want de waarheid van de Grieken is niet langer de waarheid van Philoctetes, sedert zij hem aan zijn lot hebben overgelaten. In de oorlog is geen plaats voor deugdzame, correcte handelingen, ook Neoptolemos moet zich in de wet der noodzakelijkheid schikken, zodat Philoctetes tegen elke prijs mee naar Troje moet terugkeren. Van het welslagen van hun opdracht hangt de zege af.

Neoptolemos volgt de aanwijzingen van Odysseus op en wendt bij Philoctetes voor dat ook hij door de Grieken werd bedrogen. Door Odysseus als gemeenschappelijke vijand voor te stellen, wint hij het vertrouwen van Philoctetes, die nog slechts door zijn pijn en zijn haat voor het leven wordt verteerd. Hij smeekt Neoptolemos hem van Lemnos mee te nemen, hij wil het gevecht tegen de onzichtbare vijand in zijn lichaam lenigen met de wraak op Odysseus. Een pijnaanval onder-

breekt hun afreis. Radeloos van pijn geeft Philoctetes de boog uit handen en vraagt hij aan Neoptolemos om zijn voet af te hakken. Op het ogenblik dat hij de boog aanneemt, krijgt Neoptolemos berouw en bekent hij Philoctetes het hele plan. Hij verontschuldigt zijn list met zijn verplichting tegenover het vaderland en verzoekt Philoctetes uit vrije wil mee te komen naar Troje, waar Asklepios zijn voet zal genezen. Maar de jaren van afzondering en lijden hebben Philoctetes veranderd, de overwinning van de Grieken interesseert hem niet meer, voor hem is alleen van belang dat hij een tweede maal door een Griek werd verraden. Hij vraagt Neoptolemos hem te doden. Maar Neoptolemos wil hem niet doden, hij wil dat Philoctetes mee naar Troje komt om roemvol te strijden. Hij keert naar het schip terug om zijn zege te melden.

Alleengelaten twijfelt Philoctetes: moet hij zijn haat tegen de Grieken onderdrukken en zich opnieuw ten dienste van de "bloedzwelgende gemeenschap" stellen? Alleen kan hij zijn wraak niet ten uitvoer brengen, hij heeft de gemeenschap nodig, maar dat betekent ook dat hij zich weer door haar laat gebruiken. Om zijn voet te laten genezen moet hij nieuw leed op zich nemen.

Odysseus keert met Neoptolemos terug om Philoctetes met geweld aan boord van het schip te brengen. Maar Philoctetes blijft weigeren, hun standpunten zijn te onverenigbaar. Odysseus argumenteert vanuit het standpunt van de gemeenschap, die zich alleen kon ontwikkelen als Philoctetes werd achtergelaten. Philoctetes verdedigt het standpunt van het slachtoffer, dat in dienst van de goede zaak verwond werd en daar ook nog voor bestraft werd. Odysseus gelooft dat hij hem kan helpen door hem mee terug te nemen, maar beseft niet dat zijn gemeenschap niet langer die van Philoctetes is, die zich niet meer wil laten gebruiken. Odysseus en Neoptolemos keren naar het schip terug. Neoptolemos schaamt zich over zijn oneervolle daad en wil ze ongedaan maken. In het geheim keert hij terug om Philoctetes de boog terug te geven. Maar Philoctetes leest hem de les en zegt dat wat eenmaal geschied is, niet meer kan worden veranderd. Zijn leven heeft voor hem geen zin meer sinds hij andermaal door de Grieken werd bedrogen. Als Odysseus op het laatste ogenblik kan verhinderen dat de boog wordt teruggegeven, en hij Neoptolemos er niet van kan overtuigen dat zijn deugd en zijn medeleven misplaatst zijn, omdat ze van Troje nieuwe slachtoffers zullen eisen, raken zij slaags met elkaar. Tijdens dit gevecht valt de boog weer in handen van Philoctetes, die eindelijk de kans schoon ziet zich op Odysseus te wreken. Om Odysseus, die nog van groot belang is voor de Trojaanse oorlog, te redden, steekt Neoptolemos Philoctetes met zijn zwaard in de rug neer. Odysseus beveelt Philoctetes te begraven, maar bedenkt dan iets beters; ze zullen het lijk mee naar Troje nemen. De wonde in de rug geldt als bewijs dat de Trojanen Philoctetes in de rug hebben vermoord. Dit verhaal zal zijn manschappen in de strijd houden en de haat tegen de Trojanen weer doen oplaaien.

John Jesurun heeft de personen van de concrete handeling losgekoppeld om ze in een driehoek samen te brengen en te onderzoeken: "the cadaver directs the autopsy" (Jesurun). Hierbij tracht Philoctetes zijn kwetsbaarheid als gevolg van zijn ziekte te verbergen om uiteindelijk, boven alle dagelijkse bekommernissen heen, in het aangezicht van de onafwendbare dood een hoger bewustzijn van het zich voortzettende leven te bereiken.

De met een * gemerkte delen worden in elk geval gespeeld. Elke avond wordt een keuze uit de andere delen toegevoegd.

*** "Where have you been?"**

Odysseus en Philoctetes praten over hun militair verleden. Philoctetes kan hierover enkel spreken als over één grote diarree; eerst doet hij zijn gevoeg in de zee, dan op het altaar der gekruisigden, vervolgens in de tempel en ten slotte op alle woorden die hem niets meer zeggen. Ze zitten in hetzelfde restaurant en al het voedsel is bedorven; God kan wat door de mens uiteengerukt is niet meer samenbrengen. Dat is onze algemene brutale biologie, het gaat iedereen slecht tot hij iemand gevonden heeft wie het nog slechter gaat. De onderwereld is waar de nacht voor de dag, de wonde voor de beet komt. Dat weet al wie achtergebleven is om de doden te begraven. Voor Odysseus een fixatie, voor Philoctetes een meditatie op een lege maan. Maar oranjebloesems bloeien toch, het leven gaat voort.

*** "Philoctetes as Goddess"**

Philoctetes beweert de godin van het eiland te zijn. Op het eiland zijn geen mensen die haar een naam kunnen geven, en dus blijft ze naamloos. Ze heeft zichzelf gebaard, de kinderen die ze van haar eerste zoon heeft leven in de onderwereld als killer commando. Ze heeft hen uit de onderwereld bevrijd, een pygmee-achtige gevechtsformatie van wraakgodinnen en een groep reusachtige giganten. Hiervoor heeft zij bij vergissing de manschappen van Neoptolemos gehouden, die op zoek zijn naar Philoctetes. Neoptolemos beschrijft hem als iets dat minder op een mens dan op een in rode knoflooksaus gedompelde rotte aubergine lijkt - de wonde heeft zijn identiteit volledig overgenomen. Dit werd hem jaren geleden op een ander eiland opgedragen, toen hij een godin - Chryseïs, zijn dochter - had misnoegd. Daarom werd hij gebeten door zichzelf. Philoctetes zegt dat hij nooit een zo stinkend iets op zijn eiland zou dulden en dat Neoptolemos moet verdwijnen voordat hij hem maakt tot wat hij zelf is - een rotte aubergine.

"Listen to me"

Philoctetes spreekt over zichzelf als over een dode en leest zijn afscheidsbrief voor. Deze brief gaat over de waarde van het lijden, de vreugde van het offer, het geduld, de moord en doodslag. Philoctetes is dood, een sprekend lijk dat zijn verhaal vertelt, een kadaver dat de autopsie dirigeert. Odysseus en Neoptolemos geloven dat zij in zijn persoon Philocte-

tes gevonden hebben. Maar hij houdt staande dat Philoctetes vermoord werd. Hij biedt hun aan op het eiland te blijven, dat in de nacht eindeloos wordt. Bovendien wil hij hun zijn boog schenken. Ze weigeren de boog, omdat ze alleen de boog van de echte Philoctetes willen. Wie kan hem zien? Al wie hem kan zien, kan hem bezitten. Philoctetes begrijpt niet waarop ze nog wachten. Hij heeft zijn eenzaamheid leren begrijpen, maar wat hebben zij intussen gedaan? Neoptolemos hoort zijn tijd niet nutteloos te verknoeien, maar moet het zelf ontdekken.

"First Day"

Philoctetes beschrijft zijn eerste dag op het eiland en de helse pijnen die hij leed. Dan heeft hij geleerd het ondraaglijke te verdragen. Hij praat met een vogel die ontroostbaar is om zijn onvruchtbaarheid. Omdat hij niets kan scheppen is hij nutteloos. Philoctetes vertelt de vogel dat zijn waarde niet ligt in het scheppen van iets, maar in het feit geschapen te zijn. Zijn waarde ligt in zichzelf. Slechts wanneer hij dit begrepen heeft, kan hij zijn leed dragen. Slechts wanneer hij zichzelf overwonnen heeft, wanneer hij erom gestreden heeft, kan hij van zichzelf houden.

"Inside Out"

Neoptolemos wil Philoctetes verlaten "aren't you even going to kiss me goodbye" of hem mee naar Troje nemen "I made you out of nothing and now you are nothing, when I open my eyes we'll be inside out, with or without you. Come with us". Ze zoenen elkaar ten afscheid. Neoptolemos heeft van Philoctetes' mond gedronken en zal worden zoals hij.

"Philoctetes dances"

Odysseus vraagt zich af wat Philoctetes' dans op één voet te betekenen heeft. Het is de interpretatie van een vlieg die naar een bloedmaal hongert. Deze interpretatie heeft Philoctetes uit de ogen van Odysseus afgelezen. Hij leeft niet in de wereld, hij leeft er onder en smeekt om verlossing. Hij smeekt om door Odysseus en Neoptolemos gedood te worden. Zijn leven betekent niets meer voor hem, hij wil tot helder water vergaan. In een droom heeft hij de wegterende lijken bij Troje gezien, en zelf was hij een van hen die bloed en wijn spuwden. Hij wil zichzelf niet langer aanzien, en ook Odysseus moet zijn masker afzetten. Maar Odysseus draagt geen masker, en de geest in hun midden is leeg. Philoctetes zou uit zijn transformatie willen verrijzen als slachter, en dat kan pas als de anderen hem doden. Ze beloven het voor de volgende donderdag, en dan zal Philoctetes te weten komen wie hij is.

"Prayer Fragment"

Philoctetes wil bidden. Neoptolemos wil horen wat die kreupele flikker te vertellen heeft. Odysseus wil dat niet, want hij kent al elk woord. Hij bidt: Ik ben het werktuig van de scheppende God, om te slagen waar hij gefaald heeft. De God heeft de mens tot het laagste van alle dieren gemaakt, opdat hij hem zou vereren. En dus zal de mens hem zelfs bij de zwaarste beproevingen vereren, want zo is hij geschapen. Hij is gemaakt om te lijden en hem toch vol vreugde te aanbidden. Hij juicht voor Contergan, een driekoppige zoon, voor brandende steden. Zo nodig danst hij op één voet, verkracht hij zijn

zuster, eet hij bloedkoeken en verslindt hij zijn eigen vlees. Omdat hij zo gemaakt is, zal hij in alle lelijkheid schoonheid vinden. En als hij weigert, wordt hij neergeslagen tot hij van de schoonheid van zijn lijden geniet. Zo heeft Philoctetes de afgelopen tien jaar overleefd. Hij wil Odysseus en Neoptolemos zijn boog schenken, opdat ze de oorlog zouden winnen en zijn gebed zouden uitspreken over elk lijk dat ze begraven. Pas dan zal de God bevredigd zijn. De mens zal het maal eten dat hij voor zichzelf heeft klaargemaakt, en zal dan weer helemaal opnieuw beginnen. Allemaal om zichzelf te verheerlijken.

"Sweetness"

Neoptolemos beschimpt Philoctetes, hij wenst antwoorden: waarom is Philoctetes op dit eiland achtergelaten en welke reden, welke betekenis heeft deze uitsluiting? Neoptolemos is zelf al door de nacht geïnfecteerd, hij begint zelf al een ondraaglijke geur te verspreiden. Hierdoor bekruipt hem de angst en hij is bereid om te doden. Odysseus heeft hem naar dit eiland gebracht om Philoctetes te verleiden met zijn zoetheid, mocht zijn eigen logica falen. Dat dringt langzaam tot Neoptolemos door. Bij Philoctetes' weggroeiende voet verliest de logica van Odysseus haar betekenis, hier zijn geen wetten die men kan overtreden. Het verlangen naar iets zoets, dat Philoctetes de nacht in dreef, was de grond voor een ander verlangen. Ook de slang was alleen maar op zoek naar iets zoets. Voor Odysseus heeft Philoctetes een verbod overtreden en moet hij daarvoor boeten. Hij is schuldig aan het fiasco van de Grieken bij Troje, hij heeft de driehoek verbroken, ze moesten hem straffen. Philoctetes wordt op het ogenblik dat hij zich naar het donker begeeft, aan de rand van de dood staat, zijn eigen baby. De extase van de naderende dood verbindt hij met een nieuw leven.

"Moonstruck"

Philoctetes vertelt over een dag in het begin van zijn verblijf op het eiland. De vogels kwamen naar hem toe om zijn leed te delen en een uitweg te tonen. Hij wordt anders in zijn lijden, hij begint te bloeden in cycli van 28 dagen en wordt vrouw.

"Waiting for a boat"

Neoptolemos beschrijft Odysseus de dood van Philoctetes, die hij op het strand heeft gadeslagen. Philoctetes wachtte op een boot, hij wilde naar Troje om het te vernietigen. Toen viel hij bewusteloos neer van de pijn en toen zijn soldaten zagen dat zijn laatste uur geslagen had, stootten ze hem een anker door de borst. Philoctetes verlangt van Neoptolemos een teken dat er leven is na de dood. Dat kan hij hem echter niet geven. Philoctetes sterft. De enige boodschap die Neoptolemos Odysseus kan geven, is dat de onderwereld voor altijd leeg is en dat toch de oranjebloesems bloeien. Maar daaronder zijn er alleen maar "scrambled eggs, white rice, codfish, bananas and sand".

JOHN JESURUN

John Jesurun werd in 1951 geboren in Battle Creek, Michigan. Zijn Bachelor of Arts degree behaalde hij aan het Philadelphia College of Art, zijn Master of Arts degree aan de Yale University, waar hij beeldhouwkunst studeerde. Na het beëindigen van zijn studies, werkte hij als analist van TV-programma's bij het TV-station CBS. Hij werkte ook drie jaar lang als co-producent van de Dick Cavett Show.

Sinds 1982 schreef, regisseerde en conceptualiseerde John Jesurun verscheidene theaterstukken bij La Mama in New York. Enkele titels: *Dog's Eye View*, *Number Minus One*, *Red House*, *Deep Sleep* (hiervoor ontving hij de OBIE Award in 1986), *Black Maria*, *Iron Lung* en *Point of Debarkation*. Voorts maakte hij o.a. 45 episoden van *Chang in a Void Moon* (dit leverde hem de BESSIE Award op in 1985), *Bird's Eye View*, *Blue Heat* en *Southern Cross*.

Zijn stukken *Shatterhand Massacree*, *White Water*, *Sunspot* en *Everything That Rises Must Converge* werden geproduceerd in The Kitchen, New York. Zijn werk reisde uitgebreid doorheen Europa en de Verenigde Staten. Zijn films werden vertoond op festivals en in het 'alternatieve circuit' in heel de Verenigde Staten.

John Jesurun ontving verscheidene beurzen: twee Rockefeller Playwright's Fellowships, een Guggenheim Fellowship, een New York Foundation for the Arts Fellowship, en de NEA Playwright's and Visual Arts Fellowships. Hij regisseerde zijn stukken in het Duits, Italiaans en Spaans. De tekst van *Deep Sleep* verschijnt in de *Performing Arts Journal* uitgave *Wordplays 5*. De tekst van *White Water* verscheen in *On New Ground*, een verzameling van nieuwe Hispanic-Amerikaanse teksten, gepubliceerd door de Theater Communications Group. Hij was gastprofessor aan het Instituut voor Toepaste Theaterwetenschap aan de Justus-Liebig Universiteit in Giessen, Duitsland, en aan de Johann Wolfgang Goethe Universiteit in Frankfurt. Zijn stuk *Ojo Caliente* ging in première in oktober 1993 in Murcia, Spanje. Andere projecten in 1993 waren de première van *Slight Return* in La Mama, en de voortzetting van zijn serie in 45 episoden *Chang In a Void Moon*.

JAN RITSEMA

Jan Ritsema (*1945) haalde in 1971 zijn diploma docent dramatische vorming aan de Utrechtse Academie voor Expressie door Woord en Gebaar. Hij gaf les in dramatische vorming in Utrecht, Amsterdam en Arnhem en regisseerde talrijke projecten met zijn studenten.

In 1979 richtte hij de International Theatre Bookshop op, gevestigd in het complex van de Amsterdamse Stadsschouwburg aan het Leidseplein. In die periode ruilde hij zijn pedagogische activiteiten in voor een professionele regie-arbeid. Bij het Werkteater ensceeneerde hij o.a. *U bent mijn moeder* (Joop Admiraal), *Adio* en *De Kroning van Poppea* (Monteverdi). Voor Maatschappij Discordia regisseerde hij *Het, naar Het beest in de jungle* van Henry James. Met de groep Mug met de gouden Tand realiseerde hij *Wilhelm Meisters Leerjaren* (naar Goethe), *Om Eleanor* (naar Years van Virginia Wolf) en *Tegen Tachtig* waarin Marguerite Yourcenar, Simone de Beauvoir en Marguerite Duras ten tonele worden gevoerd. Bij Toneelgroep Amsterdam regisseerde hij *Boom uit de tropen* van Mishima en *Edward II* van Marlowe. Met jongeren maakte hij *Het Heengaan* en met de dansers van het Concern *Herinneringen van een valk*.

Bij het Kaaitheater regisseerde hij de oorspronkelijke Nederlandse versie van *Wittgenstein Incorporated* van Peter Verburgt, gespeeld door Johan Leysen (met wie hij ook de Franse versie maakte), Eric Rohmer's *Trio in mi-bémol* (met Lineke Rijxman en Josse De Pauw) en Heiner Müllers *De Opdracht* met Bea Rouffart, Dries Wieme en Dirk Roofthoof.

RON VAWTER

Ron Vawter (°1948) is lid van The Wooster Group, een Newyorks experimenteel theatergezelschap dat opgericht werd in 1975. Van huize uit voorbestemd voor een militaire carrière, werd hij wervingsofficier in het Amerikaanse leger, gestationeerd op enkele passen van het repetitielokaal van The Wooster Group (toen nog The Performance Group). Op een avond liep hij er binnen en raakte gefascineerd door wat daar gebeurde. Hij bleef elke avond terugkomen. Vawter verliet het leger, werd eerst zakelijk leider van de groep en daarna acteur. Recent was hij ook als filmacteur te zien in o.a. *The Silence of the Lambs*, *Sex, lies and videotape*, *Internal Affairs* en *Swoon*.

Ron Vawter ontving in 1988 een BESSIE Award voor 'Sustained Achievement' en werd tweemaal bekroond met een OBIE Award: een eerste keer in 1986 voor 'Sustained Achievement in Acting', een tweede keer in 1992 voor de creatie en opvoering van *Roy Cohn/Jack Smith*.

Wie de opeenvolgende gastvoorstellingen van The Wooster Group in ons land kon meemaken, heeft Ron Vawter leren kennen als een fabelachtig acteur. In *Point Judith* speelde hij de driedubbelrol van Dan Silver, Jamie en Sister Margaret. In *Route 1 & 9* vertolkte hij de 'stage manager' en hield hij - op video - als universiteitsprofessor een lezing over Thornton Wilder's 'Our Town'. In *L.S.D. (...just the high points)* gaf hij o.a. gestalte aan 'heksenjager' G. Gordon Liddy. Hij speelde de hoofdrol in *Frank Dell's The Temptation of Saint Antony*. In de produktie *Brace Up!*, gebaseerd op Tsjechovs *Drie Zusters*, speelde hij Vershinin.

Afgelopen seizoen was Ron Vawter te gast in het Kaaitheater met zijn indrukwekkende solovoorstelling *Roy Cohn/Jack Smith*.

Ron Vawter is binnenkort te zien in de bioscopen in Jonathan Demmes nieuwste film *Philadelphia*. Een filmversie van *Roy Cohn/Jack Smith* is in de maak.

DIRK ROOFTHOOF

Dirk Roofthoof (°1959) studeerde aan de Studio Herman Teirlinck te Antwerpen. Als free-lance-acteur was hij te zien in een groot aantal produkties van Vlaamse en Nederlandse gezelschappen:

- 1986-1987:
Reizend Volkstheater: *Alles Liebe*
- 1987-1988:
Noord Nederlands Toneel: *Het Koffiehuis*
- 1988-1989:
Toneelprodukties De Tijd: *Don Carlos*
Arca: *Platonov*
- 1990-1991:
Needcompany: *Julius Caesar*
Needcompany: *Invictos*
- 1991-1992:
Jan Ritsema/Kaaithheater: *De Opdracht*
Theater Zuidpool: *De Huisbewaarder*
Toneelgroep Amsterdam: *De Gijsbrecht*
- 1992-1993:
Guy Cassiers/Kaaithheater: *Het Liegen in Ontbinding*
Wim Vandekeybus/Ultima Vez: *Her body doesn't fit her soul*
TV-reeks: *Moeder, waarom leven wij?* van Guido Hendrickx
- 1994:
Jan Ritsema/Kaaithheater: *Philoktetes-Variaties*
TV-film: *Het Verdriet van België* van Claude Goretta en Hugo Claus

VIVIANE DE MUYNCK

Viviane De Muynck (*1946) was al jaren actief in het amateurtoneel toen zij haar baan als directiesecretaresse vaarwel zei om toneel te gaan studeren aan het Conservatorium te Brussel. Zij was er leerlinge van Jan Decorte.

Vanaf 1980 acteerde zij bij de Mannen van den Dam in o.a.:

- 1981-1982: *De Pelikaan*, Strindberg
Het laxermiddel, Feydeau
Frankenstein
- 1983-1984: *Brittanikus*
- 1984-1985: *De macht der gewoonte*, Bernhard
Het Park, Strauss
- 1985-1986: *Max, of hoe, of wat*, Karge

In 1987 ontving ze de Theo d'Or voor haar rol van Martha in *Who's afraid of Virginia Woolf?* in een regie van Sam Bogaerts bij het gezelschap De Witte Kraai.

Daarna acteerde zij bij Maatschappij Discordia in o.a. *Kras* (Judith Herzberg), *Das Spiel vom Fragen* en *Zestien Scènes*.

Sinds twee seizoenen werkt zij free-lance, en trad zij o.a. op in *Torquato Tasso*, een Stuc-productie, en in *Hamlet* bij het Zuidelijk Toneel.

Viviane De Muynck is regelmatig te zien in tv- en filmproducties. Zo acteerde zij in *Vinaya*, een film van Peter van Kraaij en Josse De Pauw.

HENRY THREADGILL

Componist, multi-instrumentalist en bandleider Henry Threadgill (*1944, Chicago) is een pionier in de wereld van de hedendaagse instrumentale muziek sinds de vroege jaren '70. Van zijn werk verschenen 150 composities op plaat. Dat werk zit stevig ingebed in Amerika's Grote Zwarte Traditie, maar incorporeert ook vormen en instrumenten die historisch geassocieerd worden met kamer- en orkestmuziek. Threadgill werd gelauwerd als Beste Componist in de Jazz Critics Poll van *down beat* in 1991, 1990, 1989 en 1988. In dat jaar stond hij genoteerd in 11 categorieën en kreeg hij voor twee van zijn platen de prijs Plaat van het Jaar. Voorts ontving hij in 1988, 1989 en 1990 de *down beat*-lezersprijs.

De muziek van Threadgill werd opgevoerd door enkele van de meest bejubelde en avontuurlijke ensembles van de laatste twee decennia: het trio *Air*, dat onstond vanuit Chicago's *Association for the Advancement of Creative Musicians* (A.A.C.M.) en geboekstaafd staat als een van de meest invloedrijke bands van de jaren '70 en de beginjaren '80; het uit zeven leden bestaande *Sextett* dat Henry Threadgill in het begin van de jaren '80 oprichtte; ad hoc-formaties als *X-75*, zijn 20-koppige *Society Situation Dance Band* en zijn *Marching Band*; en Threadgills huidige groep, *Very Very Circus*. Threadgill kreeg voorts verscheidene compositie-opdrachten van o.a. *Roscoe Mitchell*, het *Rova Saxophone Quartet*, het *American Jazz Orchestra*, de *Brooklyn Academy of Music* en het *Brooklyn Philharmonic Orchestra*.

Henry Threadgill begon te musiceren op z'n vijfde. Hij kreeg pianolessen vanaf z'n negende en begon met saxofoon rond z'n dertiende. Aan het *Wilson Junior College* ontmoette hij *Muhai Richard Abrams*, een belangrijke mentor, wiens *Experimental Band* uit de vroege jaren 60 later zou evolueren tot het A.A.C.M. Tijdens zijn legerdienst musiceerde Threadgill bij de infanterie in *Viëtnam* van 1967 tot 1968. Na zijn terugkeer in de Verenigde Staten, musiceerde hij met *Oliver Lake*, *Julius Hemphill* en andere leden van de *Black Artists Group* (B.A.G.). Na zijn afzwaaien in 1969, keerde hij terug naar Chicago, waar hij *Abrams* opzocht, bij het A.A.C.M. ging spelen en bassist *Fred Hopkins* en percussionist *Steve McCall* ontmoette. Met z'n drieën vormden zij in 1972 het trio *Air*. Dit gezelschap tourde doorheen Noord-Amerika, Europa en Japan.

Het nam een dozijn platen op die door de kritiek warm onthaald werden. In 1985 ontbond het trio zichzelf.

In 1975 verhuisde Threadgill naar New York, waar hij al vlug werd opgenomen in de creatieve muzikale kringen die vooral optraden in de lofts en clubs van 'lower Manhattan'. Threadgill kwam in contact met schrijvers, dichters, dansers, acteurs en artiesten, actief in de 'downtown' scène. Deze ervaring was van belang in zijn ontwikkeling als componist en muzikant. Afrikaans-Amerikaanse muzikanten begonnen steeds vaker samen te werken met dans- en theatergezelschappen. Threadgills bijdrage bestond uit instrumentale muziek, niet noodzakelijk jazz, soms geïmproviseerd, soms gecomponeerd.

Ook vandaag laat Threadgill zich nog graag inspireren en stimuleren door wat er gebeurt in dans en theater, in film, video en radio. Threadgill treedt jaarlijks op tijdens toonaangevende jazz-festivals in Noord-Amerika en Europa.

Threadgill beschouwt zichzelf als een 'artist in a state of constant change'. "I don't perceive what I'm doing in a finite sense, but on a certain level my music can be seen as part of a continuum. Take the groups I've worked with, for example. *Air* came about in a personal way when three people who played certain instruments made a creative connection. With the *Sextett*, I consciously wanted strings, brass and percussion - the three components of an orchestra - represented so I chose the instrumentation first and found the people later. With *Very Very Circus* I'm looking for a whole different type of texture, something similar to what Miles Davis was doing when he 'went electric' and recorded *Bitches Brew*, or what Ornette Coleman did when he formed the group *Prime Time*. But I've also combined the tuba, one of the earliest instruments in jazz and the forerunner of the bass, with the electric guitar, a comparatively recent instrument. So in *Very Very Circus* I've got a new ensemble that can look both forward and backward and pay its respects to various traditions while building upon them. This is what I hope my music has always done and will always continue to do."

LESLIE THORNTON

Leslie Thornton is regisseur, filmmaker, uitgever. Zij maakt reeds zestien jaar lang films en videotapes. Haar film *Peggy and Fred in Hell* kreeg verscheidene prijzen, en werd vermeld als één van de 'Ten Best Films of 1989' in zowel *The Village Voice* als *Cahiers du Cinema*. Andere belangrijke werken zijn o.a. *Strange Space*, *There Was an Unseen Cloud Moving* en *Adynata*. Sinds 1976 kende haar werk al meer dan 350 openbare vertoningen en werden er verscheidene retrospectieven georganiseerd, o.a. in The Museum of Modern Arts in New York en in The Collective for Living Cinema.

Momenteel werkt Leslie Thornton mee aan een aantal projecten van de New Yorkse The Wooster Group, o.a. aan een remake van Dreyers *Joan of Arc*, met Willem Dafoe.

Leslie Thornton ontving twee Rockefeller Fellowships, en voorts beurzen van NEA Interarts, NYSCA, NYFA, The Jerome Foundation en Art Matters.

In 1989 was zij mede-oprichter van Drift Distribution, dat zich bezighoudt met politiek en vormelijk vernieuwende onafhankelijke films en video's. Thornton publiceert voorts kortverhalen en doceert film in het Modern Culture and Media Center aan de Brown University.

Leslie Thornton zal een workshop geven in 't Stuc (Leuven) en aan het Hoger Sint-Lukasinstituut (Brussel) in de week van 7 maart. Op 7 maart geeft zij aan de studenten film en video van het Hoger Sint-Lukasinstituut een lezing over haar inbreng bij *Philoktetes-Variaties*.

Op zaterdag 5 maart, om 14 uur, geeft zij in 't Stuc een seminarie over haar werk, met integrale vertoning van haar films en videotapes.